

PRAZGODOVINSKA POSELITEV OKOLICE RUDNA IN DRAŽGOŠ

(Prispevek k arheološki topografiji Selške doline)

Da je bila okolica Rudna in Dražgoš v Selški dolini poseljena že v prazgodovinski dobi, danes ni mogoče več resno dvomiti. To dokazujejo poleg najdb tudi številni sledovi in še ohranjena značilna ledinska imena v neposredni okolici obeh vasi. Z intenzivnejšimi zemeljskimi deli in urbanizacijo pa postajajo ti sledovi in ostanki nekdanje poselitve, često zaradi nevednosti, vse bolj ogroženi in so včasih celo uničeni. Da bi se v bodoče temu lahko izognili in tako ohranili sledove za proučevanje starejše zgodovine teh krajev, pregledjmo že znane podatke in nekaj novih ugotovitev ter domnev.

Sistematičnih arheoloških izkopavanj do sedaj tod še ni bilo. Kljub temu pa je že nekaj slučajnih najdb, ki kažejo na staro poselitev. Tako so v devetdesetih letih prejšnjega stoletja našli pod vasjo Rudno¹ v globini 2,5 m fragmentirano fibulo tipa Certosa.² Znatno več je sledov železarstva. Tako so našli na Štalci³ okrog leta 1850 in ob poti na Gradišče nad Rudnom večje količine slabo obdelane železne žindre. Za to žindro so menili, da poteka iz halštatske dobe (Pečnik). Globočnik pa stavlja žindro in železarstvo na Štalci tudi v predrimsko dobo, meneč, da iz rimske dobe nimamo nobenih najdb. Ker je ta žindra vsebovala še dosti železne rude, so jo v letih 1850—1862 zvozili v Železnike, kjer so jo še enkrat pretopili.⁴

Pisanih virov inotic o starih poselitvah okrog Rudna in Dražgoš je kar precej. Žal pa so te navedbe zelo skope in brez točnih podatkov o lokaciji. Približno v istem času, konec prejšnjega stoletja sta pregledovala to področje Simon Rutar in Jernej Pečnik. Ob tem navaja Simon Rutar, da je bila nad vasjo Dražgoše — Na Pečeh — prazgodovinska naselbina in nad Jelenščem, v višini 1100 m, več manjših »zgodnje zgodovinskih«⁵ naselbin, ki potekajo najbrž iz slovanske dobe ali pa so nastale na tleh prejšnjih (staroselskih) selišč.⁵ Pri vasi Češnjica omenja prazgodovinsko naselje.⁶ — Tudi Jernej Pečnik ugotavlja visoko na hribu proti Kališam slovansko naselbino, dalje proti zahodu opaza kupe železne rude in nekaj grobov. Pri vasi Jelenšče naj bi bila

Certoška fibula — zaponka najdena pri Rudnem
(Po Müllnerju)

Vas Rudno, nad njim Tabor (x) in Gradiša (gradišče +) (Foto P. Pokorn)

prazgodovinska naselbina z obzidjem.⁷ Dalje navaja, da so na njivah pri vasi Češnjica našli rimske grobove.⁸ Pri Kališah — Sv. Križ omenja prazgodovinsko »stanovanje« in grobove iz halštatske in rimske dobe.⁸

Po navedbah Rutarja in Pečnika naj bi torej bili v tem predelu:

1. pri Dražgošah, Na Pečeh, prazgodovinska naselbina,
2. pri Jelenščah prazgodovinska naselbina z obzidjem,
3. nad Jelenščami v višini 1100 m več prazgodovinskih naselbin,
4. pri Češnjici prazgodovinsko naselje,
5. pri Češnjici na njivah rimski grobovi,
6. na hribu proti Kališam slovanska naselbina,

7. zahodno od tega hriba kupi železne rude,
8. zahodno od tega hriba nekaj grobov,
9. pri Kališah, Sv. Križ, prazgodovinska naselbina,
10. pri Kališah, Sv. Križ, grobovi iz halštatske in rimske dobe.

Za večino gornjih navedb do sedaj še, žal, ne moremo točno opredeliti, na kaj se nanašajo in kje naj bi točno bile.

V tem področju pa imamo ohranjenih tudi nekaj zgodovinsko značilnih ledinskih imen: Tabor, Gradiša, Na Sel, Sela, Štalca, Marjetnik.

Tabor je ledinsko ime za izravnani plato na grebenu hrbta, ki se vzpenja iz Rudna proti Dražgošam nad zadnjo hišo, kjer je ohranjeno ime *Tabrovec*.

Višje po tem hribu, ki ga ločita od ostalega pobočja potoka, severno Kana in južno Vovček, obstaja za tamkajšnje košenine ime *Gradiša*. Tako imenujejo domačini iz Rudna tamkajšnje svoje parcele, tako da dodajajo k temu imenu še svoje domače ime. Na Gradišah kaj lahko zaradi značilnega videza in oblike terena ugotovimo točno lokacijo dejanskega gradišča. To je vrh hriba, kota 610,7 m, s treh strani s strmimi pobočji, kjer je vrh delno ravno izravnano, delno pa položno nagnjeno proti zahodu v obliki platoja velikosti ok. 20×25 m. Tako ravni kot položni plato se na robovih ostro lomita v pobočje. Ravni del vrha je velik ok. 10×20 m, valovite površine s posameznimi izboklinami višine 0,5 m. Tako izravnani vrh je povezan z dober meter širokim »nasipom« nazaj proti severovzhodu v sedlo in pobočje. Nasip oziroma prehod je vzdolž

Zemljasti kopi, domnevno gomili na Gradišah nad Rudnim (Foto R. Brank)

Hrib z ledinskim imenom Na Sel nad Rudnim poljem

(Foto R. Brank)

južnega roba videti kot podaljšek pobočja gradišča, medtem ko je bil vzdolž severnega roba očitno umetno zožen z izkopom v prvotni naravni greben, kar se dobro vidi kot izkop in nasutje po severnem pobočju gradišča.

Domačini pripovedujejo, da so v prejšnjih časih po severozahodnem pobočju, ki je poraščeno z gozdom, veliko pobirali lomljeno kamenje, ki je bilo navaljeno po pobočju gradišča. Mimo Tabora in nato pod južnim pobočjem gradišča pa je, po pripovedovanju domačinov, po grebenu navzgor nekdanj potekala stara pot iz Rudna v Dražgoše Na Pečeh in dalje proti Jamniku.

Na Gradišah je še ena posebnost. V sedlu, približno 50 m od gradišča, se ob stari poti nahajata dve zemljasti kopi. Večja, izrazitejša, nekoliko elipsasta v smeri padca pobočja, ima 6—8 m premera in je visoka okrog 2 m. Od poti je oddaljena okrog 5 m. Druga, manjša, tik ob poti, je delno že deformirana na strani, kjer poteka pot. Večja kopa je obdana z jarkom. Po videzu bi sodili, da sta kopi prazgodovinski gomili. Večjo so nameravali domačini že večkrat prekopati, vendar tega niso storili.⁹

Z gozdom poraščen hrib, kota 593 m, ki se dviga nad poljem južneje od Gradiša onstran potoka Vovček, se imenuje *Na Sel*. Tudi tukaj je vrh izravnani in povezan s pobočjem Slemena z ozkim izravnanim prehodom. Zaradi imena in oblike lahko domnevamo, da je bil hrib nekdanj naseljen.

Štalca je hrib, kota 620 m, nad Češnjico v smeri Kališ. Za del hriba obstaja še ledinsko ime *Marjetnik*. Na Štalci so vidne jame in jarki.¹⁰

Ledinsko ime *Sela* se pojavi še enkrat, in sicer na sedlu med Površnico vrh Slemena in vrhom Sv. Križa.

Če poizkusimo sedaj primerjati Rutarjeve in Pečnikove navedbe z omejenimi ledinskimi imeni, lahko domnevamo naselbino na hribu proti Kališam (točka 6) kot Štalco. Kupi železne rude zahodno od Štalce (točka 7) so zelo verjetno slabo obdelana žlindra, ki so jo našli na Štalci in ob poti na Gradiše nad Rudnom. Za grobove zahodno od Štalce je imel morda Pečnik v mislih obe gomili pri gradišču nad Rudnom. Seveda pa pri tem moti njegova navedba smeri: zahodno; pravilneje bi bilo: severozahodno. Zahodno od Štalce se hrib spušča namreč navzdol proti Češnjici.

Tudi prazgodovinske naselbine nad Jelenščami v višini 1100 m (točka 3) lahko brez večjega tveganja lociramo na Lajško goro, kota 1164 m. Odprta pa ostanejo, žal, še vedno vprašanja, kje se nahajajo: prazgodovinska naselbina pri Dražgošah Na Pečeh, prazgodovinska naselbina z obzidjem pri Jelenščah, prazgodovinsko naselje pri Češnjici z rimskimi grobovi na tamkajšnjih njivah ter prazgodovinska naselbina in grobovi iz halštatske in rimske dobe pri Sv. Križu nad Kališami. Zato naprošam bralce, predvsem domačine, ki morda kaj vedo v zvezi z gornjimi navedbami ali o morda še neznanih najdbah, o značilnih ledinskih imenih in sploh o starih izročilih, da to sporočijo Loškemu muzeju.

Opombe

1. A. Müllner, Argo 5, 1879, 72, T. II. m. — 2. Fibula = zaponka; tip Certosa spada v obdobje halštata D (4. st. pr. n. št.). — 3. P. Blaznik, Kolonizacija Selške doline, Lj., 1928, str. 12 in 70. — 4. Isti, str. 70. — 5. Isti, str. 12. — 6. S. Rutar, MZK, 23, 1897, str. 187. — 7. J. Pečnik, Gorenjska 3. — 8. Halštatska doba = 7.—4. stol. pr. n. št. — 9. Vrhunc Gabriel, Rudno 14. — 10. Leopold Nastran, Studeno.

Zusammenfassung

DIE VORGESCHICHTLICHE BESIEDLUNG DER UMGEBUNG VON RUDNO UND DRAŽGOŠE

Außer des Fundes einer Certosafibel und Resten von Eisenerz und Schlacken im Gebiet des Dorfes Rudno im Selcatal sprechen für die vorgeschichtliche Besiedlung dieser Gegend auch die Feststellungen S. Rutars und J. Pečniks aus dem Ende des vorigen Jahrhunderts. Leider vermissen wir bei diesen Feststellungen eine genauere Beschreibung der Fundstätten. Es haben sich auch einige kennzeichnende Flurnamen erhalten: Tabor, Gradiša, Na Sel, Selo, Štalca, Marjetnik, deren Lokation bekannt ist. Aus charakteristischen Geländeformen der Lokalitäten Gradiša, Na Sel und Štalca ist anzunehmen, daß sich dort Siedlungen befanden. Bei Gradiša befinden sich auch zwei charakteristische Erdkuppen, bei welchen es sich vermutlich um Hügelgräber handelt.